
Jan Kochanowski

Tren VIII

Materiały ćwiczeniowe dla uczniów niepełnosprawnych mających trudności w uczeniu się i/lub komunikowaniu się, w tym niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem i afazją uczęszczających do szkół podstawowych – służące utrwalaniu wiedzy i umiejętności określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych

Minister
Edukacji i Nauki

pracownia
lingwistyki
migowej

Zadanie zlecone i finansowane przez Ministra Edukacji i Nauki
Wykonawca: Uniwersytet Warszawski, Wydział Polonistyki, Pracownia Lingwistyki Migowej

---

Jan Kochanowski

Tren VIII

Minister
Edukacji i Nauki

pracownia
lingwistyki
migowej

Lektury
dostępne

Zadanie zlecone i finansowane przez Ministra Edukacji i Nauki

Jan Kochanowski **Tren VIII**

Materiały ćwiczeniowe dla uczniów niepełnosprawnych mających trudności w uczeniu się i/lub komunikowaniu się, w tym niestyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem i afazją uczęszczających do szkół podstawowych – służące utrwalaniu wiedzy i umiejętności określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych

Opracowano na podstawie
Jan Kochanowski, **Tren VIII**

Wykonawca materiałów ćwiczeniowych
Uniwersytet Warszawski
Wydział Polonistyki
Pracownia Lingwistyki Migowej
ul. Krakowski Przedmieście 26/28
00-927 Warszawa

Autorzy

Agnieszka Bajewska-Kołodziejak (karty pracy, scenariusze komiksowe)
Katarzyna Cichocka-Segiet (karty pracy PCS, tablice komunikacyjne PCS)
Sylwia Łozińska, Piotr Mostowski (teksty łatwe do czytania – ETR)
Małgorzata Skuza (karty pracy, scenariusze komiksowe)
Krystyna Ziątek (karty pracy PCS, tablice komunikacyjne PCS)

Redakcja merytoryczna
Paweł Rutkowski
Piotr Mostowski

Kierownik zespołu
Paweł Rutkowski

Redakcja językowa
i konsultacje merytoryczne
Emilia Danowska-Florczyk

Eksperci wskazani
przez Ministra Edukacji i Nauki
Justyna Kowal
Agnieszka Pilch

Projekt graficzny i logotypu,
skład i łamanie
Łukasz Kamieniak

Ilustracje
Zuzanna Szyszak

Rok opracowania
2021

Aplikacja komputerowa
Mariusz Ołownia

ISBN
978-83-67331-19-7

The Picture Communication Symbols ©1981–2021 by Tobii Dynavox. All Rights Reserved Worldwide. Used with permission. Boardmaker® is a trademark of Tobii Dynavox.

Spis treści

Wstęp.....	4
Tekst oryginalny.....	8
Tekst łatwy do czytania (ETR).....	11
Komiks.....	13
Karty pracy.....	14
Tablice komunikacyjne PCS.....	19
Karty pracy PCS.....	20

Wstęp

Szanowni Państwo,

przekazujemy Państwu materiały ćwiczeniowe do lektur szkolnych opracowane z myślą o uczniach ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Dołożyliśmy wszelkich starań, aby ułatwiły one pracę zarówno dzieciom, do których są kierowane, jak i nauczycielom. W pierwszej części niniejszego wstępu omówiliśmy wszystkie elementy, które składają się na pakiet materiałów ćwiczeniowych; w drugiej zwróciliśmy uwagę na to, o czym warto pamiętać w pracy z dziećmi z niepełnosprawnościami mającymi trudności w uczeniu się i/lub komunikowaniu się, w tym uczniami niesłyszącymi, słabosłyszącymi, z niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem i afazją.

Barierę w pracy z tekstami lektur może stanowić w szczególności język utworów zawierający archaizmy i słownictwo rzadko obecne w codziennych sytuacjach komunikacyjnych. Problemem bywa też sam charakter utworów. Pełny odbiór literatury pięknej (zwłaszcza dzieł poetyckich) wymaga od czytelnika znajomości konwencji tekstu literackiego i odpowiednio rozwiniętych kompetencji poznawczych. Trudności w komunikowaniu się powodują, że wielu uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi jest pozbawionych możliwości obcowania z kanonem literatury polskiej, a tym samym z dużym fragmentem kultury narodowej.

Teksty literackie wybrane z listy lektur podstawy programowej zostały wzbogacone materiałami ćwiczeniowymi i opracowane tak, aby udostępnić ich treść uczniom ze specjalnymi potrzebami komunikacyjnymi. Do każdego utworu powstał pakiet materiałów ćwiczeniowych, który składa się z:

- aplikacji multimedialnej z tłumaczeniem na polski język migowy (PJM),
- tekstu łatwego do czytania (ETR),
- opracowania graficznego w formie komiksu,
- kart pracy,
- tablic komunikacyjnych Picture Communication Symbols (PCS),
- kart pracy PCS.

Tak zróżnicowany zestaw materiałów pozwala na wybór tych, które najlepiej odpowiadają potrzebom ucznia, a tym samym umożliwiają zindywidualizowanie procesu nauczania.

Wszystkie materiały zostały przygotowane z uwzględnieniem ministerialnych *Wytycznych do uniwersalnego projektowania graficznego podręczników* oraz *Wytycznych edytorskich i językowych do opracowania podręczników*.

Aplikacja multimedialna z tłumaczeniem na polski język migowy (PJM)

W aplikacji znajduje się cały pakiet materiałów ćwiczeniowych. Oprócz podstawowej funkcji wyświetlania poszczególnych stron aplikacja daje możliwość ich powiększania/pomniejszania – tak, aby skupić uwagę ucznia na wybranym elemencie.

Najważniejszą częścią aplikacji jest jednak tłumaczenie tekstu lektury na polski język migowy. Do poszczególnych fragmentów tekstu można wyświetlić film w PJM. Okno odtwarzacza można zmniejszyć i dowolnie umiejscowić na ekranie. Dzięki temu możliwe jest jednoczesne śledzenie tekstu i tłumaczenia. Wszystkie filmy są dodatkowo dostępne z poziomu eksploratora plików.

Aplikacja działa na systemach z rodziny Windows, Linux i macOS.

Tekst łatwy do czytania (ETR)

Tekst łatwy do czytania (ETR) został opracowany zgodnie z wytycznymi *IFLA Guidelines for easy-to-read materials* oraz publikacją *Informacja dla wszystkich. Europejskie standardy przygotowania tekstu łatwego do czytania i zrozumienia*. Jego zadaniem jest przybliżenie treści lektury odbiorcom, którzy z różnych powodów nie są w stanie przeczytać ze zrozumieniem oryginalnego tekstu. Będą to przede wszystkim uczniowie z afazją oraz niepełnosprawnością intelektualną, choć tekst łatwy do czytania może być pomocny dla każdego dziecka, dla którego barierą jest język utworu oraz nadmiar treści. Zmiany wprowadzone w wersji ETR dotyczą dwóch warstw: językowej oraz treściowej.

Warstwa językowa została zmodyfikowana pod względem leksyki oraz składni – zastosowano wyrazy o wysokiej frekwencji, łatwe do zrozumienia, a informacje zapisano głównie w postaci zdań prostych ułożonych zgodnie z następującą zasadą: 1 linia tekstu = 1 zdanie. Z fabuły lektury usunięto wątki poboczne, a w dłuższych tekstach dodatkowo zastosowano śródtytuły.

Opracowanie graficzne w formie komiksu

Graficzne opracowanie lektury w formie komiksu ma za zadanie przybliżyć uczniom treść utworu. Komiks ożywia i uatrakcyjnia tekst. Często literacka forma dzieła i wielowarstwowość znaczeniowa utrudniają uczniom odczytanie i zrozumienie treści. Do zaproponowanych ilustracji nauczyciel może odwoływać się podczas pracy z tekstem – wykorzystując zarówno całość komiksu, jak i jego wybrane elementy. Dla uczniów jest to pomoc w wizualnym odtworzeniu fabuły utworu, a także jej zapamiętaniu. Dla niektórych zaś krótkie teksty w kadrach są jedyną formą kontaktu z lekturą.

Karty pracy

Karty pracy mają za zadanie utrwalić i podsumować informacje o treści lektury. Ponadto zachęcają ucznia do samodzielnego rozwiązywania zadań i sprawdzenia swojej wiedzy. Przygotowane propozycje mogą okazać się pomocne zarówno podczas omawiania treści lektur w czasie zajęć szkolnych, jak i w pracy samodzielnej ucznia.

Tablice komunikacyjne PCS

Tablice komunikacyjne PCS są przeznaczone dla uczniów niemówiących, posługujących się alternatywną i/lub wspomagającą komunikacją. Uczniowie ci mają zwykle osobiste pomoce do komunikacji w formie tzw. książek do komunikacji (skoroszytów z piktogramami) lub pomocy elektronicznych na tabletach lub laptopach. Tablice do każdej lektury zawierają symbole związane z tekstem, głównie rzeczowniki, czasowniki i określenia. Tablice umożliwiają osobie niemówiącej opowiadanie treści lektury, odpowiadanie na pytania nauczyciela, uczestniczenie w rozmowie na temat lektury, ułatwiają również rozumienie treści utworu. W rozmowie na temat lektury może – i powinna – być wykorzystywana również osobista książka komunikacyjna ucznia, która zawiera m.in. zaimki, przyimki, przydatne liczby i litery.

Karty pracy PCS

Karty pracy PCS zostały opracowane przede wszystkim dla uczniów niemówiących, użytkowników wspomagających i alternatywnych metod komunikacji. Karty pracy PCS mają na celu sprawdzenie tego, czy uczeń zrozumiał treść lektury oraz jak wiele wiadomości zapamiętał. Pozwalają także na rozwijanie i utrwalanie nowego słownictwa. Wszystkie polecenia oraz pytania zostały zapisane za pomocą słów oraz znaków systemu PCS. Uczeń może próbować odczytać treść poleceń sam lub z pomocą nauczyciela. Jeśli to nauczyciel będzie czytał treść, to zalecane jest, by kolejno wskazywał uczniowi odczytywane znaki. Karty pracy zawierają takie zadania, w których należy wskazać i zaznaczyć właściwą odpowiedź, wybrać ją spośród podanych i zaznaczyć lub wyciąć, oraz takie, które polegają na samodzielnym sformułowaniu odpowiedzi za pomocą tablic komunikacyjnych PCS opracowanych do każdej lektury i/lub z pomocą książki/narzędzia do komunikacji. W tego typu zadaniach nauczyciel może zapisać odpowiedź ucznia sam lub np. wydrukować tablicę komunikacyjną PCS w dwóch egzemplarzach i z drugiej wyciąć do przyklejenia znaki wybrane przez ucznia w odpowiedzi na zadane pytanie. W kartach pracy PCS oraz tablicach komunikacyjnych PCS użyte zostały te same znaki oddające poszczególne znaczenia danych wyrazów. Jednocześnie w kartach pracy zastosowano określone strategie językowe – strzałki stanowiące określenie czasu na górze, z lewej strony symbolu o znaczeniu czasownikowym, dla wyrażenia czasu przeszłego lub przyszłego,

---

pomniejszony symbol ‘ty’, także z lewej górnej strony znaku oznaczającego czynność w poleceniach — zdaniach rozkaznikowych. Dla zwiększenia czytelności zadań poszczególne fragmenty można wycinać i w toku odpowiadania na pytania ponownie przyklejać potrzebne elementy.

Agnieszka Bajewska-Kołodziejak
Katarzyna Cichocka-Segiet
Emilia Danowska-Florczyk
Piotr Mostowski
Paweł Rutkowski
Małgorzata Skuza
Krystyna Ziątek

Jan Kochanowski

Treny

Tren VIII¹

Wielkieś mi uczyniła pustki w domu moim,
Moja droga Orszulo, tym zniknieniem² swoim.
Pełno nas, a jakoby nikogo nie było:
Jedną maluczką duszą³ tak wiele ubyło.
Tyś za wszystkie mówiła, za wszystkie śpiewała,
Wszystkiś w domu kąciki⁴ zawsze pobiegała⁵.
Nie dopuściłaś nigdy matce się frasować⁶
Ani ojcu myśleniem zbyt głowy psować⁷,
To tego, to owego wdzięcznie⁸ obłapiając⁹
I onym swym uciesznym śmiechem zabawiając.
Teraz wszystko umilkło, szczerze¹⁰ pustki w domu,
Nie masz zabawki¹¹, nie masz rośmiać się nikomu.
Z każdego kąta¹² żałość człowieka ujmuje¹³,
A serce swej pociechy¹⁴ darmo¹⁵ upatruje¹⁶.

Przypisy:

¹W przypisach gwiazdką oznaczono wyrazy, które są używane do dziś, ale których znaczenie w Trenach jest odmienne od znaczenia obecnego. [przypis edytorski]

²*zniknieniem* (starop.) — zniknieniem, zniknięciem. [przypis redakcyjny]

³*dusza** (daw.) — w znaczeniu: „żywe stworzenie”; dawniej duszami nazywano ludzi, np. szlachcic posiadał wieś z określoną ilością dusz, czyli chłopów; *jedną (...) duszą (...) ubyło*: z jedną duszą ubyło. Jerzy Axer przekonująco dowodził, że jest to niejako odpowiedź na cytat z listu, który otrzymał Cicerono od swojego przyjaciela Serwiusza Sulpicjusza. Przyjaciel pytał Cyncerona cierpiącego po śmierci córki Tulii: „*in unius (Jedną) mulierculae animula (maluczką duszą) si iactura facta est (ubyło), tanto opere commoveris (tak wiele)?*”. Postać i dzieło Cyncerona są ważne również w Trenie XVI i XIX. [przypis redakcyjny]

⁴*wszystki kąciki* — wszystkie zakamarki, całą przestrzeń domu. [przypis redakcyjny]

⁵*pobiegała* — przebiegała. [przypis redakcyjny]

⁶*Nie dopuściłaś (...) matce sie frasować* — nie pozwoliłaś, by matka się frasowała, martwiła. [przypis redakcyjny]

⁷*głowy psować* (starop. *psować*: psuć) — martwić się, dręczyć się myślami. [przypis redakcyjny]

- ⁸*wdzięczny** (starop.) — miły, przyjemny.
[przypis redakcyjny]
- ⁹*obląpiał* (starop.; tu forma imiesł.: obląpiając) — obejmować. [przypis redakcyjny]
- ¹⁰*szczery* (tu forma lm: szczere) — prawdziwy.
[przypis redakcyjny]
- ¹¹*zabawka** (daw.) — miłe zajęcie, zajęcie przynoszące radość (por. „zabawić się”). [przypis redakcyjny]
- ¹²*z każdego kąta* — zewsząd. [przypis redakcyjny]
- ¹³*ujmować* — chwytać. [przypis redakcyjny]
- ¹⁴*swej pociechy* — należnej mu pociechy (pociecha to również określenie dziecka. [przypis redakcyjny]
- ¹⁵*darmo* — na darmo, daremnie, na próżno.
[przypis redakcyjny]
- ¹⁶*upatrywać* (tu forma 3 os. lp: upatruje) — wyglądać, oczekiwać zobaczenia, wypatrywać. [przypis redakcyjny]

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Aleksandra Sekuła,
Olga Sutkowska, Piotr Wilczek.

Jan Kochanowski

Tren VIII

Wstęp

Jan Kochanowski był poetą.

Miał córkę Urszulę.

Urszula umarła,
kiedy była mała.

Tekst wiersza

Jan Kochanowski mówi:

„Droga Urszulo, zniknęłaś z naszego domu.

Jest tu wiele osób.

Ale bez Ciebie jest bardzo pusto.

Jest tak,

jakby nikogo nie było.

Byłaś bardzo wesołą dziewczynką.
Dużo mówiłaś.
Dużo śpiewałaś.
Biegałaś po całym domu.
Nie chciałaś,
żeby Twoja mama była smutna.
Nie chciałaś,
żeby Twój tata się martwił.
Przytulałaś nas i pocieszałaś.
Rozweselałaś nas.

Teraz umarłaś.
W domu jest pusto i cicho.
Nikt się nie bawi.
Nikt się nie śmieje.
Rozglądamy się po domu
i jest nam bardzo smutno.
Brakuje nam Ciebie.
Tęsknimy za Tobą.
Nie możemy przestać być smutni,
bo Ciebie już z nami nie ma.

1. Uzupełnij informacje o utworze.

Tren VIII jest częścią zbioru pt. „.....”, który składa się z ..... trenów. Autorem zbioru jest .....

Zbiór został wydany w ..... roku w Krakowie. Wiersze powstały po ..... ukochanej córki .....

Treny to wiersze ....., pisane po ..... znanej i ważnej osoby.

Kochanowski w trenach pisał o swojej .....

Tren VIII składa się z ..... wersów.

Wersy mają rymy .....

Podmiotem lirycznym (osobą mówiącą) jest .....

Adresatem (osobą, do której mówi) jest .....

2. Przeczytaj wersy z podziałem na sylaby. Ile jest sylab w każdym wersie?

„Peł-no nas, a ja-ko-by ni-ko-go nie by-ło”

..... sylab

„Jed-ną ma-lucz-ką du-szą tak wie-le u-by-ło”

..... sylab

3. Zaznacz zdania prawdziwe (P) i fałszywe (F).

	P	F
Autor opowiada swoje wspomnienia.		
Kochanowski pisze o swojej zmarłej żonie.		
Tren jest wesołym wierszem.		
Urszula lubiła śpiewać i bawić się z rodzicami.		
Urszulka była smutnym, spokojnym dzieckiem.		
Kochanowski pogodził się ze stratą córki.		
Po odejściu Urszulki dom jest wesoły.		
Śmierć Urszuli zmieniła życie całej rodziny.		

4. Zdania fałszywe zmień tak, aby były prawdziwe. Zapisz je w zeszycie.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1. Uzupełnij tabelkę wyrazami z ramek.

Dom za życia Urszulki	Dom po śmierci Urszulki
<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

smutny

radosny

cichy

słyszać śpiew

nikt się nie śmieje

dużo ludzi

ludzie milczą

słyszać rozmowy

pusty

nikt się nie bawi

ludzie się śmieją

dzieci się bawią

2. Wybierz określenia pasujące do Urszulki.

Urszulka to ....., która

.....

.....

.....

była gadułą

była cicha

dużo mówiła

była wesoła

dorośla osoba

nie lubiła śpiewać

lubiła śpiewać

lubiła się przytulać

dużo się śmiała

była smutna

lubiła być sama

nie lubiła przytulania

mała dziewczynka

3. Wybierz określenia pasujące do autora.

Kochanowski po śmierci córki .....

.....

.....

.....

czuł się dobrze

był smutny

śmiał się

dużo rozmawiał

czuł się samotny

tęsknił

mało mówił

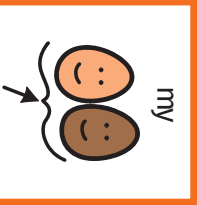
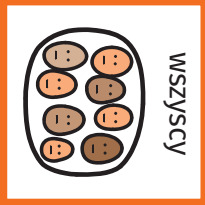

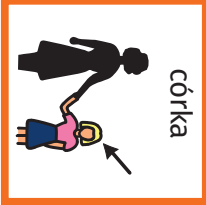
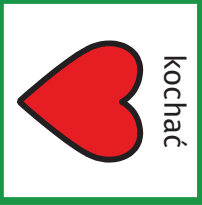
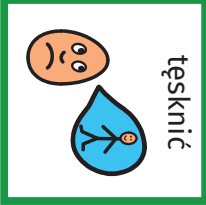

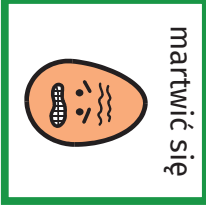
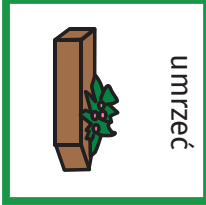

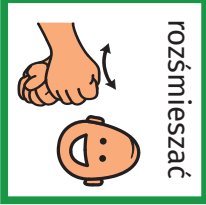

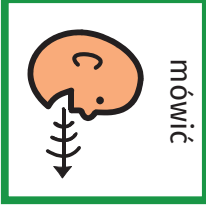
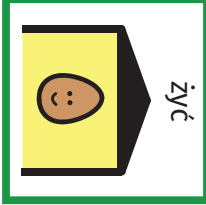

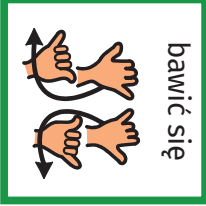
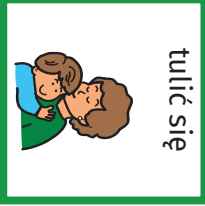
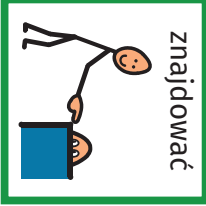
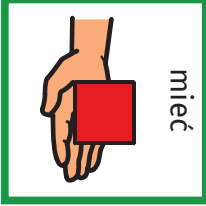

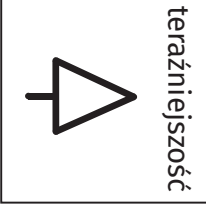
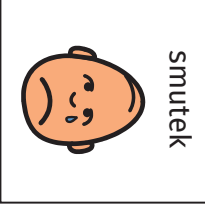
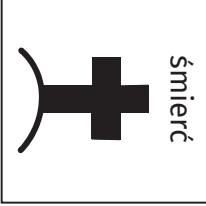
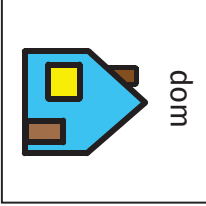
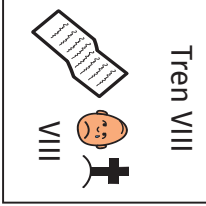
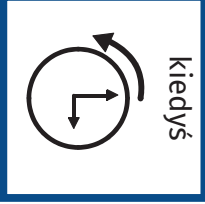
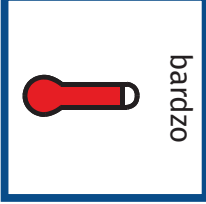
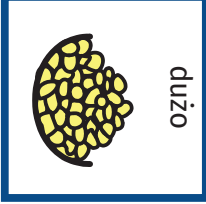
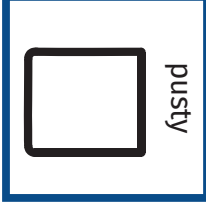
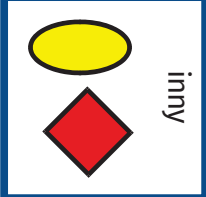

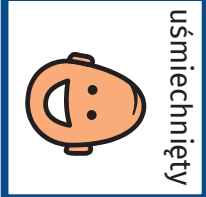
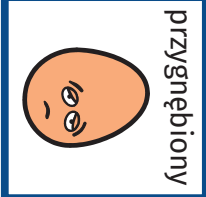
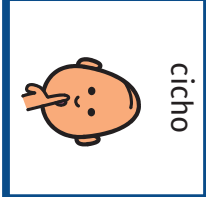
wspominał córkę

plakał

był radosny

zapomniał o córce

pisał treny

	 my	 wszyscy	 matka	 Urszulka U	 Jan Kochanowski
		 nikt	 ojciec	 córka	
 kochać	 tęsknić	 rozpaczać	 myśleć	 martwić się	 umrzeć
 biegać	 rozśmieszać	 śmiać się	 śpiewać	 mówić	 żyć
 zniknąć	 bawić się	 tulić się	 znajdować	 mieć	 być
 przeszłość	 teraźniejszość	 smutek	 śmierć	 dom	 Tren VIII
		 kiedyś	 bardzo	 dużo	 pusty
NIE	 inny	 teraz	 uśmiechnięty	 przygnębiony	 cicho

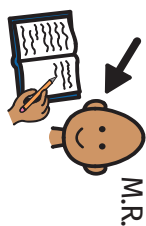
Zadanie 1: Zaznacz właściwą odpowiedź.

Pytanie
Kto napisał „Tren VIII”?

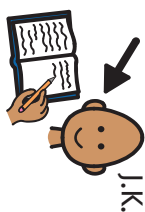

Odpowiedź a
Mikołaj Rej

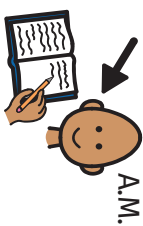
M.R.

Odpowiedź b
Jan Kochanowski

J.K.

Odpowiedź c
Adam Mickiewicz

A.M.

Zadanie 2: Odpowiedz na pytania. Użyj tablicy.

Jakie zachowania Urszulki wspomina autor?

Miejsce na zapisanie odpowiedzi ucznia.

Co czuje autor?

Miejsce na zapisanie odpowiedzi ucznia.

Minister
Edukacji i Nauki

pracownia
lingwistyki
migowej

Lektury
dostępne
